

конкретних послуг, передбачити істотні умови договору з надання послуг за участю споживачів, встановити вимоги стосовно строків та якості послуг, визначити окремо перелік способів захисту прав споживачів та міри відповідальності та співвідношення їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V / Відомості Верховної Ради України від 20.07.2007 – 2007 р., № 29, стор. 1001, стаття 389.
2. Савчин М. К. Конституційний Суд України у механізмі гарантування прав і свобод людини / М. К. Савчин // Право України. – 1999. – №4. – С. 35-38.
3. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР / Відомості Верховної Ради України від 08.05.1998 – 1998 р., № 19, стаття 98.
4. Про затвердження Порядку відбору зразків продукції тваринного, рослинного і біотехнологічного походження для проведення досліджень: Постанова Кабінет Міністрів України від 14 червня 2002 р. N 833. — К. CD-вид-во " Інфодиск", 2008. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 95, 98, 2000, XP; MS Word 97-2000. — Назва з титул. екрану.
5. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності: Указ Президента України від 23.07.1998 № 817/98 / Офіційний вісник України від 13.08.1998 – 1998 р., № 30, стор. 2, код акту 5755/1998.
6. Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави: матеріали Міжнар. наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студ. присвяч. пам'яті видат. вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова, 21-22 листопада 2008 р. / [під ред. Ю. М. Оборотова] — О. : Фенікс, 2008. — 516 с.
7. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності в галузі племінної справи у тваринництві та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю): Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2010 № 178 / Офіційний вісник України від 05.03.2010 – 2010 р., № 13.
8. Приписи про заборону реалізації неякісних фальсифікованих товарів // Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики / уклад. Д.В. Сухінін, Г.П. Єрмоленко. — Запоріжжя, 2004. – 185 с.
9. Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / В. С. Шестак. – Х., 2002. – 195 с.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2017

УДК 347.136

Юрах Віталій Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

У статті проводиться аналіз основних змін до порядку проведення процедур публічних закупівель в Україні, визначаються особливості процедури відкритих торгів, конкурентного діалогу та переговорної процедури закупівель товарів, робіт та послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади, а також механізму прийняття рішень щодо укладання договорів у сфері тендерних закупівель.

Визначено особливості здійснення процедур публічних закупівель на основі порівняльного аналізу чинного законодавства України у сфері публічних закупівель та законодавства, що втратило чинність. У статті проводиться синтез основних змін до порядку проведення процедур публічних закупівель в Україні.

Ключові слова: публічні закупівлі, тендер, процедура відкритих торгів, конкурентний діалог, переговорна процедура закупівлі, електронна система закупівель.

Yurakh V.M. LEGAL PRINCIPLES OF PUBLIC PROCUREMENT

The legal description of procedures for public procurement by law of Ukraine «On public procurement» The article analyzes the main changes to the procedure of public procurement in Ukraine, the features of bidding, competitive dialogue and negotiation procurement of goods, works and services to meet the needs of the state and the local community are determined by.

The peculiarities of implementation of public procurement procedures are determined on the basis of comparative analysis of the current legislation of Ukraine in the field of public procurement and legislation that has expired. The article synthesizes the main changes in the procedure for conducting public procurement procedures in Ukraine.

Key words: public procurement, tender, open tender procedure, a competitive dialogue, negotiation procurement procedure, e-procurement system, tender.

Постановка проблеми. Загальна характеристика змін до законодавства України у сфері публічних закупівель та аналіз порядку проведення публічних закупівель дає можливість стверджувати про імплементацію міжнародних та європейських стандартів здійснення закупівель за державні кошти в національну практику. Зокрема, це стосується впровадження електронної системи закупівель, що забезпечує проведення відкритих процедур закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти та реального контролю за їх проведенням з боку контролюючих органів та громадських організацій. Проте, у сфері публічних закупівель ще залишається низка проблемних питань. З одного боку існують низка перепон для ефективного проведення тендерів Замовникам, з іншого наявні значні труднощі у застосуванні практики оптимальної участі всіх бажаючих Учасників у тендерних процедурах, з третьої сторони – держава в особі контролюючих органів продовжує констатувати наявність системних порушень у сфері закупівлі товарів та послуг за бюджетні кошти. На нашу думку, уніфікація системи публічних закупівель є однією із важливих складових ефективного реформування структури державного економічного сектору, а саме, процес удосконалення механізму тендерних процедур мінімізує втрати бюджетів та підвищить ефективність бюджетного фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання здійснення закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти висвітлені в працях таких науковців як: В. П. Міняйло, В. М. Новаковець, Ю. І. Пивовар, О. О. Підмогильний, І. П. Сафонов, О. Г. Турченко, О. А. Поліводський та ін. Різним аспектам проблематики здійснення закупівель в Україні приділяють увагу такі вітчизняні науковці, як І. Влялько, О. Овсянюк-Бердадіна, М. Остап'юк, В. Пашков, Я. Петруненко, О. Подцерковний, В. Смиринський, О. Юдіцький та інші.

Однак праці зазначених науковців завершені переважно у дореволюційний період (до 2014 року), а відтак не врахували змін економічного та фінансового характеру, новел в автоматизації тендерних процедур. І найсуттєвіше, що змінилося, – це чинне законодавство та практика його застосування та адміністрування публічних закупівель.

Таким чином, питання правового регулювання публічних закупівель потребує додаткового дослідження.

Формування цілей статті. Метою статті є визначення особливостей здійснення процедур публічних закупівель та систематизація основних правозастосовних проблем публічних закупівель, а також вироблення на цій основі шляхів удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Унаслідок переходу країни до ринкового типу відносин, сфера державних закупівель опинилася під загрозою появи дискримінації, закритості та конкуренції через відсутність спеціальних заходів забезпечення ефективної діяльності різних секторів господарства. Це спровокувало численні порушення під час здійснення закупівель товарів та послуг, які, безперечно, завдавали збитки державі. На стан закупівель товарів, робіт і послуг дуже вплинув ряд проблем, які виникли на фоні відсутності чітко регламентованої процедури здійснення таких закупівель та інституцій, які б здійснювали контроль у даній сфері, а також належного правового підґрунтя для здійснення необхідних процедур.

Серед негативних факторів, що мали місце на початку формування інституту державних закупівель, С. М. Науменко виділяє наступні наслідки: перш за все, товари та послуги купувалися за завищеними цінами в масовому порядку. По-друге, із-за неохайності і безвідповідальності договірних відносин на підприємствах постачалося неякісне, старе устаткування під виглядом і за ціною нового. По-третє, різні фірми-постачальники, одержавши від підприємств передоплату на постачання, з часом зникали, збільшуючи безнадійну дебіторську заборгованість підприємств. Крім того, у державних службовців з'явилися можливості вирішення своїх матеріальних проблем, використовуючи недоліки механізму закупівель за державні кошти. У результаті створилися умови для виникнення і розвитку корупції на ринку державних закупівель [1].

Наразі Україна стоїть на порозі глобальних змін, які стосуються майже всіх сфер діяльності держави, що зумовлено реформуванням державного сектору управління, зокрема у соціальній сфері, де відбуваються переважна за обсягами фінансування закупівлі.

Указані процеси, беззаперечно, відбуваються на фоні імплементації вітчизняного законодавства з правовими нормами Європейського Союзу, у тому числі у сфері тендерних закупівель. Першочерговими

напрямами діяльності державних інституцій на даному етапі є створення ефективних механізмів для контролю за використанням бюджетних коштів, протидія та запобігання корупційним проявам.

Відповідно, тендерне законодавство будується на європейських принципах і стандартах, які передбачають адекватне оцінювання учасників тендерних торгів та прозоре обрання сторони-переможця на виключно виписаних принципах [2]. Підґрунтям для розвитку європейського законодавства у сфері державних закупівель є Римський Договір (англ. Treaties of Rome, нім. Römische Verträge) від 25 березня 1957 р., який закріплював основні принципи укладення державних контрактів. Далі результатами законотворчої діяльності стали наступні Директиви: Директива 2004/18/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 31 березня 2004 р. про координацію процедур з проведення тендерів на укладення контрактів на виконання робіт, постачання товарів і надання послуг, Директива 2004/17/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 31 березня 2004 р. про координацію процедур здійснення закупівель суб'єктами, що здійснюють свою діяльність у водному, енергетичному, транспортному та поштовому секторах [2, с. 23-25].

В Україні наслідком процедури імплементації положень європейського законодавства стало прийняття нового Закону України «Про публічні закупівлі» [3]. Зокрема, ним запроваджено електронну систему закупівель для товарів та послуг, вартість яких дорівнює або перевищує 200 тис. грн, і для робіт – дорівнює або перевищує 1,5 млн грн (для замовників, що здійснюють свою діяльність в окремих сферах господарювання, вартість товарів і послуг – дорівнює або перевищує 1 млн грн та для робіт – дорівнює або перевищує 5 млн грн). Вітчизняні та іноземні учасники всіх форм власності та організаційно-правових форм отримали право брати участь у процедурах закупівель на рівних умовах. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про публічні закупівлі» закупівля може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких процедур: відкриті торги; конкурентний діалог; переговорна процедура закупівлі [5].

Таким чином, нове законодавство передбачає проведення конкурентних процедур, оскільки застосування такої непрозорої процедури, як пряме укладання договорів, майже унеможливує ефективний державний фінансовий контроль та доведення фактів зловживання правом або порушень підконтрольними суб'єктами [6, с. 129].

Відповідно, процедура відкритих торгів, як основний спосіб здійснення державних закупівель робіт, товарів та послуг, відповідають провідним європейським принципам та сприятимуть раціональному використанню коштів у межах сучасної держави. Адже пропозиції, яких має бути не менше двох для проведення закупівлі, мають право подавати усі особи, які зацікавлені у цьому. Таким чином, торги стають способом вибору переможця в умовах конкуренції, які визначаються організаторами та нормативно закріплюються у відповідних документах. Аналізуючи особливості процедури відкритих торгів, можна визначити наступні: 1) в оголошенні про проведення процедури закупівель обов'язково зазначаються відомості про розмір мінімального кроку пониження ціни під час електронного аукціону у відсотках або грошових одиницях та математичну формулу, яка буде застосовуватися при проведенні електронного аукціону для визначення показників інших критеріїв оцінки; 2) дата і час розкриття тендерної пропозиції та дата і час проведення електронного аукціону визначаються електронною системою закупівель автоматично в день оприлюднення замовником оголошення про проведення процедури відкритих торгів на веб-порталі Уповноваженого органу (крім випадків, коли вартісна межа закупівлі підпадає під оприлюднення англійською мовою – ч. 4 ст. 2 Закону України «Про публічні закупівлі») [7]; 3) тендерна документація повинна містити, зокрема: проект договору про закупівлю з обов'язковим зазначенням порядку змін його умов; опис методики оцінки за критерієм «ціна» повинен містити інформацію про врахування податку на додану вартість [8]; 4) зміни, що вносяться замовником до тендерної документації, розміщуються та відображаються в електронній системі закупівель у вигляді нової редакції тендерної документації додатково до початкової редакції тендерної документації. Замовник разом зі змінами до тендерної документації в окремому документі оприлюднює перелік змін, що вносяться. Положення тендерної документації, до яких вносяться зміни, відображаються у вигляді закреслених даних та повинні бути доступними для перегляду після внесення змін до тендерної документації.

Важливим нововведенням відкритих торгів є можливість проведення електронного аукціону. Суть такого аукціону в тому, що ціни знижуються поетапно або визначаються за математичною формулою, встановленою замовником з урахуванням додаткових критеріїв оцінки. На нашу думку, перевагою є те, що учасники, які змагаються за перемогу у тендері, проходячи 3 етапи участі у торгах, здійснюють це у реальному часі, але при цьому використовують інтерактивні засоби. Таким чином, відбувається значна економія коштів, що іноді може перевищувати 70 %. Таким чином, за інформацією, розміщеною на сайті ProZorro, вже зекономлено понад 900 млн. грн бюджетних коштів, що позитивно впливає на економіку держави [9].

Щодо раніше існуючої переговорної процедури закупівель, то вона використовується замовником як виняток, замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення переговорів з одним

або кількома учасниками. Залишилося незмінним те, що замовник під час проведення переговорів вимагає від учасника подання ним підтвердженої документально інформації про відповідність учасника кваліфікаційним вимогам [10]. До того ж, документами, що підтверджують підстави для застосування переговорної процедури, можуть бути як документи, створені самим замовником, так і видані іншими підприємствами, установами, організаціями, державними органами (зокрема, експертні висновки, нормативні, технічні документи тощо), оскільки законодавець не встановив конкретних вимог до органу, який має видавати такі документи, та до переліку таких підтвердних документів.

Для кращого розуміння механізму функціонування системи державних закупівель необхідно визначити об'єкти, які вона охоплює. Зокрема, ними виступають усі блага й послуги, з приводу яких виникають відносини між державним замовником і постачальником (товарів, робіт, послуг) [3].

Полемічним в науці постає тлумачення терміну публічні закупівлі. Намагаючись визначити поняття «тендерних закупівель», ми звернулися як до вітчизняних, так і до зарубіжних науковців, проте однозначна дефініція даної категорії поки відсутня.

Термін «тендер» (від англ. tender – офіційна пропозиція) найчастіше визначається як письмова пропозиція, заявка, оферта; заява про підписку на цінні папери, торги, про намір укласти контракт або доставити товари; сповіщення про намір поставити товар по терміновому контракту; спосіб пропозиції облігацій або казначейських векселів на ринку; запрошення постачальникам запропонувати товар або устаткування, що відповідає встановленим вимогам; конкурсна форма розміщення замовлення на закупівлю на ринку устаткування або залучення підрядчиків для споруди комплексних об'єктів і виконання інших робіт, включаючи інжиніринг; ціна, запропонована підприємством, при визначенні якої виходять, перш за все, з цін, які можуть призначити конкуренти, а не з рівня власних витрат або величини попиту на товар; запит про можливості і умови ремонту судна, що висилається судноремонтним фірмам; міжнародні торги, при яких конкурс для продавців оголошує покупець, він же встановлює технічні і економічні характеристики товару [11].

У п. 28 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 року надається наступне визначення: тендер (торги) – здійснення конкурентного відбору учасників з метою визначення переможця торгів згідно з процедурами, установленими цим Законом (крім переговорної процедури закупівлі) [3].

Розвиток наукових знань впливає на появу поряд із терміном «тендер» таких понять як «конкурсні торги», «конкурс», «міжнародні торги», «прок'юремент». На нашу думку, для повноцінного трактування проблематики даного дослідження необхідно розкрити їх зміст.

Поняття «конкурсу» або «конкурсних торгів» визначили у своїх працях Л. П. Батенко, О. А. Загородніх, В. В. Ліщинський як спосіб розміщення замовлення на постачання товарів, виконання робіт, надання послуг, при якому замовник або організатор конкурсу в той чи інший спосіб штучно створює умови для конкурентної боротьби між постачальниками-учасниками конкурсу за замовлення з метою вибору найкращих умов придбання необхідних товарів, робіт, послуг [12, с. 67].

У свою чергу, В. М. Колотій дає наступне визначення конкурсних торгів: це спосіб видачі замовлень на постачання товарів, закупівлю послуг або видачу підрядів на проведення певних робіт на заздалегідь оголошених у спеціальному документі умовах, що передбачають залучення до певного терміну на принципах змагання пропозицій декількох учасників торгів з метою забезпечення найбільш вигідних умов угоди для їхнього організатора [13, с.24]. Тому, проаналізувавши істотні особливості понять «тендери» та «конкурсні торги» можна зробити висновок що вони є синонімічними.

Для визначення терміну «прок'юремент» ми звернулися до праці В. В. Смиринського, на думку якого, – це конкурентна система закупівлі продукції в ринковій економіці, що базується на принципах гласності проведення торгів, справедливості товарного обміну, економічності, ефективності та підзвітності обмінних операцій, обов'язковості виконання контрактних умов [14, с.12]. Тобто можна зробити висновок, що прок'юремент являє собою систему методів і засобів, які направлених на реалізацію потреб замовника при проведенні закупівель.

С. М. Науменко дає своє визначення державній закупівлі товарів, робіт, послуг – це система замовлення державними органами товарів, необхідних для повноцінної реалізації програм соціального розвитку та економічного зростання держави, за завчасно оголошеними умовами конкурсу, які передбачають обов'язковість дотримання принципів добросовісної конкуренції учасників закупівель з метою забезпечення ефективності та максимальної економії грошових коштів [1].

Досліджуючи проблемні питання, які існують у сфері тендерних закупівель, можна виділити декілька напрямків. Зокрема, А. О. Олефір у своїй роботі наголошує на відсутності державної підтримки будь-яких груп учасників або видів предмета закупівлі в Україні, що є суттєвою проблемою. Можна передбачити різні підстави для надання державної підтримки, не порушуючи взятих міжнародних зобов'язань, залежно від мети такої підтримки, як-от: малі та середні підприємства; інноваційні підприємства; інноваційна продукція, що містить передові технологічні рішення та захищена патентами. Для цього важливо доповнити та збільшити питому вагу нецінового критерію при змішаній оцінці

тендерних пропозицій [12, с. 4]. Також у зазначеній праці наголошується на тому, що в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС закріплені такі обмеження щодо надання державної підтримки: замовники не висувають умов, що можуть призвести до прямої або опосередкованої дискримінації економічних операторів іншої сторони, таких як вимога до економічних операторів, зацікавлених у контракті, бути заснованими в тій самій країні, регіоні або на тій самій території, що й замовник, за винятком випадків, коли це виправдано конкретними обставинами договору, від учасника-переможця може вимагатися створення певної господарської інфраструктури у місці виконання контракту [12, с. 4].

О. П. Тараненко у своєму науковому огляді вказує на окремі види порушень у сфері тендерних закупівель. Зокрема, серед них він зазначає: створення такого складу учасників, який дає можливість уникати застосування процедур торгів поза певними обмеженнями і, натомість, використовувати більш спрощені процедури, включаючи пряме укладання договорів або закупівлю в одного виконавця; розробка технічних умов або технічних завдань з метою сприяння продажу певного продукту чи послуги або недопущення до участі в торгах потенційних учасників; висунення таких критеріїв оцінки тендерних (цінових) пропозицій, що абсолютно не відповідають вимогам фактичної закупівлі і, безсумнівно, є дискримінаційними щодо певних постачальників; зловживання процедурами “закритих” тендерів, як наприклад, торги з обмеженою участю, запит цінових пропозицій (котирувань) або закупівлю в одного виконавця; розробка заходів щодо укладення контрактів з очевидним наміром сприяння певному постачальнику; прийняття до розгляду від учасників торгів недостовірної інформації чи тендерної (цінової) пропозиції, підготовленої з порушенням установлених вимог; маніпулювання процесом прийняття рішень у межах роботи тендерного комітету [13, с. 14-16].

На нашу думку, беручи до уваги окремі недоліки проведення процедури тендерних закупівель, можна простежити деякі тенденції. Наприклад, якщо при проведенні електронного аукціону вже відомі на ринку великі компанії можуть значно знижувати ціни та переважати над середнім та малим бізнесом, створюючи при цьому ризик дискримінації з одного боку, але з іншого – їх репутація вже перевірена часом, тому якісні показники продукції, що постачається, можуть суттєво зростати. Не виключається можливість створення демпінгу цін, коли один із учасників суттєво знижує ціну, тому в інтересах кожного учасника не відмовлятися від участі у електронних торгах до останнього раунду. Дані проблеми, не зважаючи на прогресивність реформи державних закупівель, потребують контролю та подальшого вдосконалення як на науковому, так і на практичному рівні.

Висновки. Наша країна на шляху формування ефективної системи фінансовими ресурсами. Для завершення процесів реформування системи ефективного управління фінансами в Україні удосконалюється законодавство у сфері публічних закупівель. При цьому процес уніфікації законодавства про тендерні закупівлі гармонійно поєднується з імплементацією кращих принципів проведення тендерів ЄЕС.

Закон України «Про публічні закупівлі» передбачає низку основоположних змін у здійсненні публічних закупівель, що спрямовано на мінімізацію втрат бюджетних ресурсів. Цьому, зокрема, сприяє й те, що замовник зобов'язаний здійснювати процедури закупівлі шляхом використання електронної системи закупівель. Відкритість та прозорість, безперечно, є перевагами запровадження удосконаленої системи тендерних закупівель, що має на меті підвищення конкуренції суб'єктів у сфері державних закупівель та зменшення рівня корупції. Електронний формат дозволяє значно пришвидшити обмін документами та інформацією, надає можливість розмістити пропозиції усіх учасників після завершення аукціону у відкритих торгах. Ми вважаємо, що державні закупівлі наразі є перспективним та важливим засобом контролю діяльності суб'єктів тендерних процедур, що дозволяє створити повноцінне конкурентне середовище та одночасно стабілізувати політичні явища, хоча повноцінно реалізувати усі завдання, передбачені реформуванням досліджуваної сфери безпосередньо залежать від політичних та соціальних змін у середині країни, сумлінного виконання покладених на відповідальні органи функцій.

Серед змін, які необхідно здійснити варто відзначити деталізацію процедур допорогових закупівель та проведення їх виключно в системі «Прозорро».

Список використаних джерел:

1. Науменко С. М. Система тендерних закупівель: теоретико-методологічні підходи до дефініції і класифікації / С. М. Науменко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - 2014. - Вип. 1(2). - С. 242-247.
2. Шинкаренко Т. Римський договір // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2011. — 638 с.
3. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015р. // Урядовий кур'єр. – 2016. – 03. – 23.03.2016. – № 55.
6. Скирта Д. Система державного фінансового контролю у сфері державних закупівель ЄС: історія становлення та основні джерела / Д. Скирта // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. (Юридичні науки). – К.: Київ. ун-т, 2012. – Вип. 92. – С. 127-131.

7. Горбатюк Я. В. Правова характеристика процедур публічних закупівель за Законом України "Про публічні закупівлі" [Електронний ресурс] / Я. В. Горбатюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2016. – № 3. – С. 132-137.
8. Дуброва Я. Відкриті торги за правилами публічних закупівель: крок за кроком / Я. Дуброва // Держзакупівлі. – 2016. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edz.mcfrr.ua/article.aspx?aid=461960>.
9. Кісельов М. Акт тижня: публічні закупівлі. Огляд змін та проблемні моменти / М. Кісельов // Юрист&Закон. – 2016. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008862.
10. Дуброва Я. Електронні публічні закупівлі – уже реальність / Я. Дуброва // Бюджетнаябухгалтерия. – 2016. – № 4/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua>.
11. Критенко О. О. Теоретичні підходи до визначення поняття "державні закупівлі" / О. О. Критенко // Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління. – 2014. – № 1. – С. 19–26.
12. Батенко Л. П. Управління проектами: навч. посіб. / Л. П. Батенко, О. А. Загородніх, В. В. Ліщинська. – К. : КНЕУ, 2004. – 231 с.
13. Колотій В. М. Специфіка ринку державних закупівель / В. Колотій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 3. – С. 24–27.
14. Смиринський В. В. Прок'юремент як механізм формування конкурентоспроможного ринку державних закупівель європейського типу в Україні / В. В. Смиринський // Конкуренція. Вісник Антимонопольного Комітету України. – 2004. – № 4. – С. 11-16.
12. Олефір А. О. Правозастосовні проблеми публічних закупівель як механізму інвестування // Теорія і практика правознавства. – Вип. 1 (9). – 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/viewFile/64237/63900>
13. Тараненко О. П. Сучасні заходи запобігання корупції у сфері державних закупівель / О. П. Тараненко // Державне управління: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 12-19.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2017